

GAZNELİLER (963-1186)

GAZNELİLER

- **Gaznelilerin Siyasî Tarihi**
 - Gazneliler Devletinin Kuruluşu
 - Sultan Mahmud ve Gaznelilerin Yükseliş Dönemi
 - Gaznelilerin Zayıflaması ve Yıkılışı
- **Gaznelilerde Teşkilât, Kültür Ve Medeniyet**
 - İdarî Teşkilât
 - Merkez Teşkilâtı
 - Taşra Teşkilâtı
 - Kültür ve Medeniyet
 - İmar Faaliyetleri

Gazneliler kısaca

- **Tarih:** (963-1186)
- **Yeri:** Afganistan'da Kâbil'in 154 km. güney-batısında
- **İsimleri:** *Gazneliler* ismini almakla birlikte, tarih kaynaklarında *Yemînîler* ve *Sebükteginîler* olarak da geçer.
- **Kurucusu:** Alp Tegin
- **En meşhur sultanı:** Mahmud
- **Yıkan:** Gurlular

GAZNELİLERİN SİYASÎ TARİHİ

- Gazneliler Devleti (963-1186) Kâbil yakınlarındaki Gazne'de kurulmuş, Afganistan bölgesinden Hindistan'a doğru uzanan bir serüven izlemiştir. Hem İslâm hem de Türk tarihi açısından önemli bir yere sahip olan devletin temelleri **Alp Tegin** tarafından atılmıştır.
- *Sâmânî* Emîrine gulâm olarak satılan Alp Tegin azad ediliş süreci ve sonrasında gösterdiği başarılar sonucunda *Hâcibü'l-Hüccâblık* gibi çok önemli göreve yükselmiştir.
- Gazne'ye çekilerek buradaki *Levikleri* yenmesi sonrasında bağımsızlığını ilan etmiş ve öldüğünde yerine oğlu İbrahim geçmişse de olumsuz şartlar dolayısıyla tahttan indirilmiş, akabinde bir süre devlet Türk komutanlarca idare edilmiştir.
- **Böri Tegin**'den sonra başa geçen **Sebük Tegin** devlete asıl hedefini göstermiş kişi olarak bu komutanların en önde gelenlerindedir.

Sultan Mahmud ve Hint Seferleri

- Sultan Mahmud'un Hint yarımadası üzerine yaptığı seferlerin başlıca nedenleri özetle şu şekilde gösterilebilir:
 - - Hindistan'a İslâmiyet'i yaymak,
 - - İslâmiyet'in bütünlüğünü tehdit eden bölücü mezheplerin Hindistan'daki faaliyetlerine son vermek,
 - - Hindistan'ın yeraltı ve yer üstü kaynaklarından faydalanmak,
 - - Devletini her yönden zenginlikleriyle destekleyecek bir ülke olan Hindistan'ı Gaznelilere katarak güçlenmek ve böylece İslâm dünyasının liderliğini üstlenmek
-

GAZNELİLERİN ZAYIFLAMASI VE YIKILIŞI

- Sultan Mesud, babası Sultan Mahmud kadar başarılı bir devlet adamı olamamıştır. Askerî yönü ve siyasî yeteneği düşük bir hükümdar olarak tarihe geçen Sultan Mesud, çevresine ve komutanlarına gerekli güveni veremediği gibi, babasının döneminde devlet hizmetinde olan başarılı komutanları da çeşitli nedenlerle gücendirmiş, değerli ve tecrübeli devlet adamlarını görevlerinden almıştı. Kendisinin olumlu yönlerinin başında cömertliği ve âlimleri sevmesi sayılmaktadır. Ayrıca, saltanatı döneminde genç ve dinamik Selçuklular gibi bir güçle uğraşmak zorunda kalmış olması olumsuz bir durum oluşturmuştur.
- Ayaklanarak isyan çıkaran ve Sultan Mesud'u öldüren Gazneli askerler, onun yerine kardeşi **Muhammed**'i ikinci defa tahta çıkarmışlardır (1040). Fakat Mesud'un oğlu **Mevdûd**, amcası Muhammed'e karşı başlattığı taht mücadelesini kazanarak '*Şihâbu'd-Devle*' unvânıyla devletin başına geçmiştir (1041). İlerleyen dönemlerde başa geçen **Abdurreşid, Ferruhzâd, II. Mesud, Ali, Abdürreşid** ve diğer hükümdarlar devleti yıkılış sürecinden kurtaramamışlardır. Son hükümdar **Hüsrev** Melik devletini *Gurlulara* karşı koruyamamış ve 1186 yılında Gazneli Devleti son bulmuştur.

GAZNELİLERDE TEŞKİLÂT, KÜLTÜR VE MEDENİYET

- Asya'nın çok önemli bir bölgesinde hüküm süren Gazneliler, dünya ve İslâm tarihi içinde önemli bir yere sahiptirler. Gazneliler, Hindistan'da İslâmiyet'in yayılıp kökleşmesinde önemli bir rol oynamışlar, yaşadıkları dönemin bir kısmında Türk-İslâm dünyasının lideri de olmuşlardır. Gazneliler Hindistan'da daha sonraki dönemlerde kurulacak olan Türk-İslâm devletlerinin de temellerini atmışlardır. Bunlar yanında Türk kültürünün ve İslâm medeniyetinin gelişmesine tartışılmaz katkıları olmuştur.
- Sâ mânî örneğindeki devlet teşkilâtında hem Arap, hem İran ve hem de Türk kurumlarının sentezi görülmektedir. Devletin başında Emir veya Sultan bulunur, Hâce-i Buzurg ikinci yetkili olarak yerini alırdı.
- Saray teşkilâtı o dönemdeki diğer Müslüman Türk devletlerine benzemektedir. Gazneli, Karahanlı, Selçuklu müesseselerinde Sâ mânîler vasıtasıyla Abbasî etkisi bârizdir. Örneğin Gazneli sarayında *Ağaçı (Hâcibü'l-Hüccâb)*, *Candâr*, *Emir-i Silah*, *Camedâr* gibi görevliler bulunurdu. Ayrıca Gaznelilerde daha önceki Türk kurumlarından bazıları da devam etmiştir, teşrifat memuru *Resuldâr* gibi.

- Gıyaseddin Muhammed Camii' olduğu tahmin edilen Cami yanında bulunan minare. (XII-XIII. yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir.)

Jam Minare

